

Περιγραφικό Σημείωμα

Πολιτική Οικονομία της Οικονομική Μεγέθυνσης και της Ανισότητας

Εαρινό Εξάμηνο 2024

Εισαγωγικό Περίγραμμα - Τελευταίες Εξελίξεις στο Επιστημονικό Πεδίο

Τα τελευταία σαράντα χρόνια τόσο η οικονομική ανισότητα ανάμεσα σε χώρες όσο και η ανισότητα εισοδήματος και πλούτου στο εσωτερικό των εθνικών οικονομιών έχει ενταθεί σημαντικά. Ο κόσμος στην αρχή του 21^{ου} αιώνα μοιάζει με τις αρχές του 20^{ου} και η εισοδηματική σύγκλιση της 30ετίας 1950-80 φαντάζει μακρινή ανάμνηση.

Η συζήτηση στο επάγγελμα έχει ανάψει, η ανισότητα είναι το πιο καυτό θέμα στην πολιτική οικονομία και τα οικονομικά. Χαρακτηριστικά, στο διάστημα που μεσολάβησε από το τέλος του εαρινού εξαμήνου του 2023 (δεύτερη χρονιά διδαχής του μαθήματος) έχουμε κατακλεισθεί από σημαντική νέα βιβλιογραφία αλλά και διακρίσεις για οικονομολόγους που ασχολούνται με αυτό το ερευνητικό πεδίο.

Ξεκινώντας από το τελευταίο, μετά το βραβείο Νόμπελ του 2019 και το Νόμπελ του 2023 απονεμήθηκε σε οικονομολόγο που ασχολείται με την ανισότητα και ειδικότερα με την έμφυλη ανισότητα. Η Claudia Goldin έχει αναδείξει σημαντικές πλευρές της έμφυλης ανισότητας. Στην καθιερωμένη διάλεξη για την παραλαβή του βραβείου, παρουσίασε στοιχεία που δείχνουν ότι οι γυναίκες συνεχίζουν να αμείβονται χειρότερα από τους άνδρες παρόλο που είναι, κατά μέσο όρο, πιο μορφωμένες από αυτούς. Τούτο παρόλο που κατά γενική ομολογία η μόρφωση είναι από τους σημαντικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες του εισοδήματος και για τους άνδρες και για τις γυναίκες.

Η συζήτηση για την ανισότητα δεν περιορίζεται στην εισοδηματική ή την έμφυλη ανισότητα επεκτείνεται πλέον σε όλες τις πτυχές της ζωής. Το τελευταίο βιβλίο του επίσης νομπελίστα Angus Deaton *“Economics in America – An Immigrant Economist Explores the Land of Inequality”* (2023) εξετάζει τις τεράστιες ανισότητες που χαρακτηρίζουν την Αμερικανική κοινωνία. Τον αποκλεισμό από τη μόρφωση, τη φτώχεια, το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και το καταστροφικό, όπως λέει, σύστημα υγείας. Σε σχέση με το τελευταίο παρουσιάζει ένα συγκλονιστικό εύρημα, το προσδόκιμο ζωής στις ΗΠΑ των ανθρώπων που δεν έχουν πάει πανεπιστήμιο (τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα) τα τελευταία 30 χρόνια πέφτει και σε απόλυτα νούμερα. Κοντολογίς, οι φτωχοί ζουν τώρα λιγότερο από ότι ζούσαν πριν από 30 χρόνια παρά τις προόδους της ιατρικής επιστήμης το ίδιο διάστημα. Αντίστοιχα ευρήματα είχε παρουσιάσει για τις συνέπειες της πανδημίας. Ο Deaton έχει αναπτύξει αυτή την προβληματική στο βιβλίο του *“The Great Escape – Health, Wealth and the Origins of Inequality”* 2014.

Είχαμε, όμως και, νέες συνεισφορές με έμφαση στο ρόλο της τεχνολογίας στην εισοδηματική ανισότητα. Το τελευταίο βιβλίο του Daron Acemoglu και του Simon Johnson *“The Power and Progress”* (2023) προτείνει και αναδεικνύει τρόπους ελέγχου και ρύθμισης της επίδρασης της «τεχνητής νοημοσύνης» στην απασχόληση και την ανισότητα. Με ποιο ανατρεπτική διάθεση ο Γιάννης Βαρουφάκης – *Tecnofeudalism What Killed Capitalism* (2023) - επιχειρηματολογεί ότι οι αλγόριθμοι των εταιρειών της νέας τεχνολογίας έχουν μεταβάλλει τον ίδιο τον τρόπο παραγωγής εγκαινιάζοντας έναν νέο κόσμο, τη Τεχνοφεουδαρχία, εντονότερης εκμετάλλευσης και ανισότητας. Η αντιμετώπιση αυτής της εξέλιξης, κατά το συγγραφέα, απαιτεί ριζικότερες ανατροπές από κάποιες απλές πολιτικές ελέγχου και ρύθμισης στη χρήση των τεχνολογιών.

Η θεωρητική θεμελίωση του επιστημονικού πεδίου της ανισότητας υπολείπεται των εμπειρικών μελετών που περιγράφουν και αναλύουν το ζήτημα. Ένας τρόπος κάλυψης αυτού του κενού είναι η προσπάθεια ένταξης του πεδίου της ανισότητας στην ιστορία της οικονομικής σκέψης. Αυτό επιχειρεί το βιβλίο του Branco Milanovic *“Visions of Inequality”* (2023). Αναλύει πώς έβλεπαν την ανισότητα ο François Quesnay, ο Adam Smith, ο David Ricardo, ο Karl Marx, ο Vilfredo Pareto και ο Simon

Kuznets. Τα θεωρητικά αυτά σχήματα αποτελούσαν πάντοτε συστατικό μέρος του μαθήματος και το βιβλίο αυτό θα είναι ένα επιπλέον βοήθημα στην προσέγγισή τους.

Βέβαια, πέρα από τα θεωρητικά σχήματα, στο μάθημα θα εξηγήσουμε τις μεθόδους μέτρησης της ανισότητας, θα σταθούμε στην εμπειρική αξιολόγηση των θεωρητικών σχημάτων και τις προτάσεις οικονομικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της ανισότητας. Η έμφαση βρίσκεται στη συσχέτιση της ανισότητας με τις θεωρίες οικονομικής μεγέθυνσης και την Πολιτική Οικονομία. Με δύο λόγια μας απασχολεί αν και με ποιες προϋποθέσεις η οικονομική μεγέθυνση στον καπιταλισμό οδηγεί σε σύγκλιση των εισοδημάτων και των εθνικών οικονομιών ή το αντίθετο.

Αμφότερα είναι ζητήματα που απασχολούν διαχρονικά την οικονομική σκέψη και την οικονομική πολιτική στην Ελλάδα και το μάθημα φιλοδοξεί να δώσει το έναυσμα για ερευνητική ενασχόληση προς αυτή την κατεύθυνση. Σε αυτό θα βοηθήσει ο εμπλουτισμός της Ελληνικής βιβλιογραφίας για την ανισότητα τη χρονιά που πέρασε αλλά και η σημαντική βελτίωση της βάσης δεδομένων του World Inequality Lab (WIL-WID) για την Ελλάδα. Συγκεκριμένα, στο WIL προστέθηκαν 2 καινούργια working papers. Το πρώτο τιτλοφορείται “What’s New About Income Inequality in Europe (1980-2019)?” (Morgan & Neef WID WP 2020/06). Μελετά τη σύγκλιση/ απόκλιση των ευρωπαϊκών εθνικών οικονομιών, μαζί και της Ελληνικής, το προαναφερθέν διάστημα. Το δεύτερο working paper τιτλοφορείται Political Cleavages in Greece 1981-2019: The Brahmin Left and the Effects of the Crisis (Tsoukalis & Stravelakis WID WP 2024/06). Αυτό αναφέρεται στη συσχέτιση της εισοδηματικής και μορφωτικής ανισότητας στις πολιτικές διαιρετικές τομές στην Ελλάδα. Το άρθρο περιλαμβάνει την Ελλάδα σε ένα δείγμα 51 χωρών όπου έχουν γίνει ανάλογες μελέτες αναδεικνύοντας παράλληλα την ιδιαιτερότητα του κομματικού της συστήματος, απότοκο της κρίσης, του συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού της συστήματος και του εμφυλίου πολέμου.

Έχουμε λοιπόν πολλά και ενδιαφέροντα να συζητήσουμε. Οι συμμετέχοντες θα ενθαρρυνθούν να παρουσιάσουν οικονομικό άρθρο ή Book Review αντί εξέτασης και να παρουσιάσουν την εργασία τους είτε ατομικά είτε ομαδικά στη τάξη. Φυσικά το μάθημα θα εξεταστεί γραπτώς (με ανοιχτή βιβλιογραφία και σημειώσεις) για όσους το επιθυμούν. Το μάθημα θα διδάσκεται κάθε Τρίτη 6-9 Ευριπίδου 14 5^{ος} όροφος, αρχής γενομένης από την Τρίτη 5/3/2024.

Αναλυτικότερα :

Θα ξεκινήσουμε με τα εμπειρικά δεδομένα της μέτρησης της ανισότητας. Σε αυτό το πλαίσιο θα σταθούμε: 1) στην πρωτοποριακή εργασία του Pareto και της ιδιότητας της ομώνυμης κατανομής, καθώς και την παράγωγη εργασία του Gini και τον ομώνυμο αριθμοδείκτη, 2) στην ανάδειξη του προβλήματος της ανισότητας μέσα από την αξιοποίηση micro data και την επέκταση χρονολογικών σειρών από τους Atkinson, Piketty και Saez.

Σε σχέση με την ανισότητα μεταξύ χωρών θα σταθούμε κυρίως: 1) στη διάψευση των συμπερασμάτων του υποδείγματος Solow (1956) για απόλυτη σύγκλιση των οικονομιών σε συνθήκες ελεύθερου εμπορίου, 2) στη εξήγηση της ανισόμετρης μεγέθυνσης/ανάπτυξης από τη σκοπιά της πολιτικής οικονομίας (ενδεικτικά Amin (1973), Emmanuel (1972)), 3) την προσπάθεια αναμόρφωσης της νεοκλασικής θεωρίας με τα υποδείγματα «ενδογενούς μεγέθυνσης» (Lucas 1988) και «υπό συνθήκη σύγκλισης» (Mankiw et. al. 1992), καθώς και, 4) τις πρόσφατες θεωρίες θεσμικής ερμηνείας της άνισης μεγέθυνσης (Acemoglu & Robinson 2012).

Για την ανισότητα στο εσωτερικό των εθνικών οικονομιών θα επικεντρωθούμε 1) στη διάψευση των θεωριών εισοδηματικής σύγκλισης στις αναπτυσσόμενες χώρες (Kuznets 1955, Solow 1956), 2) στις θεωρίες που αποσυνδέουν τη διανομή εισοδήματος από την οικονομική πολιτική και τη συνδικαλιστική δράση είτε νεοκλασικές (π.χ. Solow 1956) είτε ετερόδοξες (Goodwin 1967), 3) τις συνακόλουθες θεωρίες ενδογενούς ανισότητας (Piketty 2014, 2020, Piketty&Zucman 2014) και την κριτική τους από τα νεοκλασικά οικονομικά (Mankiw 2015, Acemoglu & Robinson 2015 κ.α.), 4) θεωρίες συσχέτισης

της ανισότητας με την οικονομική πολιτική και τη ταξική πάλη είτε ετερόδοξες (Shaikh 2017), είτε ορθόδοξες (Saez 2021).

Τέλος την εμπειρική αξιολόγηση των υποθέσεων θεωριών ανισότητας θα χρησιμοποιήσουμε το “two class argument” (Yakovenco 2007) από τα econophysics για τον προσδιορισμό των αιτιών της ανισότητας στις ΗΠΑ. Είναι μια δουλειά που μπορεί να επεκταθεί και για άλλες χώρες αξιοποιώντας τη βάση δεδομένων World Inequality Database <https://wid.world/>. Αλλά και για τη μέτρηση της ανισότητας ανάσα σε χώρες και οικονομίες θα δούμε σχετικές οικονομετρικές μελέτες (π.χ. Lakner & Milanovic 2015).

Βιβλιογραφία (Σημειώματος όχι μαθήματος)

- Acemoglu, Daron, and James A. Robinson (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York: Random House.
- Acemoglu, Daron, and James A. Robinson (2015). “[The Rise and Decline of General Laws of Capitalism](#)”, *Journal of Economic Perspectives*, 29(1), pp. 3-28.
- Acemoglu, Daron, and Simon Johnson (2023). *Power and Progress: Our Thousand-Year Struggle over Technology and Prosperity*, New York: Basic Books.
- Acemoglu, Daron, and Simon Johnson (2023). “Power and progress: Our thousand-year struggle over technology and prosperity”, *International Affairs*, 99(6), 2525-2527. <https://doi.org/10.1093/ia/iia251> [Book Review by Mark Zachary Taylor]
- Amin, Samir; United Nations. Economic Commission for Africa. African Institute for Economic Development and Planning (IDEP) (1973-09). *The end of a debate*. Dakar. © UN. IDEP. “<https://hdl.handle.net/10855/42650>”
- Deaton, Angus (2014). *The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Deaton, Angus (2023). *Economics in America - An Immigrant Economist Explores the Land of Inequality*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Emmanuel, Arghiri (1972) *Unequal Exchange – A Study of the Imperialism of Trade*, New York and London: Monthly Review Press:
- Goldin, Claudia (2023) Nobel Prize Lecture in Economic Sciences, available online in a video at <https://www.youtube.com/watch?v=RBkLI5i-OC8>
- Goodwin, Richard (1967). “A Growth Cycle”. In C. H. Feinstein. (Ed.), *Socialism, Capitalism, and Economic Growth*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuznets, Simon (1955). “[Economic Growth and Income Inequality](#)”, *The American Economic Review*, 45(1), pp. 1-28.
- Lakner, Christoph; and Branko Milanovic (2015). [Global Income Distribution: From the Fall of the Berlin Wall to the Great Recession](#). Policy Research Working Paper 6719, The World Bank.
- Lucas, Robert E. (1988). “[On the Mechanics of Economic Development](#)”. *Journal of Monetary Economics* 22, pp. 3-42.
- Mankiw, N. Gregory (2015). “[Yes, \$r > g\$. So What?](#)”, *American Economic Review: Papers & Proceedings*, 105(5), pp. 43-47.
- Mankiw, N. Gregory, David Romer, and David N. Weil (1992). “[A Contribution to the Empirics of Economic Growth](#)”. *The Quarterly Journal of Economics*, May, pp. 407-437.
- Milanovic, Branko (2023). *Visions of Inequality: From the French Revolution to the End of the Cold War*. Cambridge, MA: Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/jj.7079966>

- Morgan, Marc, and Theresa Neef (2020). “[What’s New About Income Inequality in Europe? \(1980-2019\)](#)” World Inequality Lab Issue Brief 2020/04
- Piketty, Thomas (2014). *Capital in the 21st Century*. Cambridge Massachusetts: Harvard University Press.
- Piketty, Thomas (2020). *Capital and Ideology*. Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England
- Piketty, Thomas and Gabriel Zucman (2014). “Wealth and Inheritance in the Long Run”. In A. Atkinson and F. Bourguignon (Eds.), *Handbook of Income Distribution. Vol 2B* (pp. 1303-1368). Amsterdam: North-Holland.
- Saez, Emmanuel (2021) “[Public Economics and Inequality: Uncovering Our Social Nature](#)” *AEA Papers and Proceedings 2021, 111: 1–26*
- Shaikh, Anwar. (2017). “[Income Distribution, Econophysics, and Piketty](#)”, *Review of Political Economy*, 29(1), pp. 18-29.
- Solow, Robert M. (1956). “A Contribution to the Theory of Economic Growth”. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), pp. 65-94. <https://doi.org/10.2307/1884513>
- Tsoukalis, Panos, and Nikos Stravelakis (2024): “[Political Cleavages in Greece 1981-2019: The Brahmin Left and the Effects of the Crisis](#)”, *World Inequality Database*, Working Paper 2024/06
- Varoufakis, Yanis (2023) *Technofeudalism: What Killed Capitalism*, London: Bodley Head.
- Yakovenko, Victor M. (2009). “Econophysics, Statistical Mechanics Approach to”, In: R. Meyers, (ed.) *Encyclopedia of Complexity and Systems Science*. New York: Springer https://doi.org/10.1007/978-0-387-30440-3_169 Available at arXiv:0709.3662, v.1September23,2007,v.4August3, 2008 <https://arxiv.org/pdf/0709.3662.pdf>